

Uniwersytet Medyczny
we Wrocławiu

RPW/8261/2022 P
Data:2022-06-02

Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu BIURO RADY DYSCIPLINY NAUKI MEDYCZNE	
wpl. dnia	02-06-2022
L. dz. RN-BM/	926/2022

Prof. dr hab. med. Agnieszka Słowik
Katedra Neurologii UJ CM
Ul. Jakubowskiego 2; 30-688 Kraków

Kraków 30.05.2022

Recenzja

Pracy doktorskiej Jolanty Walas

Pt: „Lęk, poczucie własnej skuteczności oraz jakość życia u osób chorych na stwardnienie rozsiane”

Przesłana do recenzji praca doktorska Jolanty Walas obejmuje 113 stron znormalizowanego druku komputerowego. Wstęp zajmuje 31 stron, założenia i cele pracy – 1 stronę, materiał i metody badawcze – 7 stron, wyniki – 36 stron, dyskusja – 13 stron. Doktorantka zamieściła liczne i najnowsze pozycje piśmiennictwa (232). Praca zawiera 9 rysunków i 36 tabel. Do pracy dołączono wykaz stosowanych skrótów. Pracę wykonano u chorych na SM zrzeszonych w Polskim Towarzystwie Stwardnienia Rozsianego oddziału dolnośląskiego oraz w Stowarzyszeniu Chorych na Stwardnienie Rozsiane w Głogowie. Doktorantka uzyskała zgodę Komisji Bioetycznej.

Wstęp pracy jest podzielony na 4 rozdziały. W pierwszym rozdziale Doktorantka przedstawiła najważniejsze informacje dotyczące stwardnienia rozsianego (SM) z uwzględnieniem patofizjologii, etiologii, epidemiologii oraz kliniki tej choroby. W tym rozdziale Doktorantka wykazała się bardzo dużą wiedzą na temat SM. Na szczególną uwagę zasługuje bardzo wnikliwie opisany fragment dotyczący zaburzeń psychicznych w tej chorobie.

Przytoczone przez Doktorantkę źródła naukowe wskazują, że aż 75% chorych na SM cierpi na różnorodne zaburzenia psychiczne, a najczęstszym zaburzeniem jest depresja. Chcę podkreślić,

że Doktorantka bardzo wnikliwie i dojrzałe omówiła problem zaburzeń psychicznych w SM; przedstawiony rozdział może stanowić podstawę do odrębnej publikacji.

Rozdział drugi został poświęcony problemowi lęku w SM. Doktorantka prezentuje różne definicje lęku, teorie lęku oraz jego znaczenie w procesie terapii. Każdy z tych tematów został omówiony przez Doktorantkę bardzo wnikliwie, ale jednocześnie bardzo przejrzysto w oparciu o bardzo bogate piśmiennictwo, z uwzględnieniem danych najnowszych. Także ten rozdział w mojej opinii zasługuje na osobną publikację. Sam w sobie stanowi źródło rzetelnie udokumentowanej, potrzebnej w praktyce wiedzy naukowej.

Rozdział trzeci omawia obszar poczucia własnej skuteczności z omówieniem definicji tego pojęcia, przeglądu dostępnych badań, implikacji praktycznych oraz znaczenia poczucia własnej skuteczności dla zachowań zdrowotnych. Doktorantka przytacza bardzo ciekawe dane na temat poczucia własnej skuteczności w różnych schorzeniach, wskazując na przykład na różnice u chorych z przewidywalnymi i niewidywanymi skutkami choroby oraz jego istotny wpływ na efekty terapii. Doktorantka przedstawia w tym rozdziale także wyniki dostępnych badań na temat poczucia własnej skuteczności w stwardnieniu rozsianym, wskazując, że wysokie poczucie własnej skuteczności koreluje z lepszym funkcjonowaniem poznawczym, szczególnie w zakresie uwagi i pamięci, z podejmowaniem aktywności fizycznej, z jakością życia czy niższym ryzykiem występowania zaburzeń psychicznych. Bardzo ciekawe są doniesienia, przytaczane przez Doktorantkę, dokumentujące istnienie metod terapeutycznych wzmacniających poczucie własnej skuteczności, bądź w postaci wzmacniania pojedynczych zachowań bądź w postaci holistycznych interwencji terapeutycznych.

Rozdział czwarty poświęcony jest obszarowi jakości życia w SM, w tym czynników, które determinują jakość życia, obszarów wpływu oraz definicji poczucia sensu w życiu. Doktorantka omówiła w tym rozdziale różne sposoby definiowania jakości życia; omówiła też istniejące badania ukierunkowane na ocenę jakości życia u chorych na SM z uwzględnieniem czynników socjo-demograficznych, osobowościowych czy wynikających z przebiegu samej choroby. W mojej opinii ten rozdział Doktoratu zasługuje też na osobną publikację, ponieważ omawia bardzo ważne, potrzebne w codziennej praktyce klinicznej zagadnienia z punktu widzenia osób zaangażowanych w opiekę nad chorymi na SM

Doktorantka zdefiniowała dwa cele pracy:

Celem nadrzędnym pracy jest ocena poziomu lęku oraz jego obszarów w kontekście poczucia własnej skuteczności, poczucia sensu życia oraz jakości życia u osób chorych na stwardnienie rozsiane w porównaniu do osób zdrowych.

Drugim celem jest ocena psychometryczna Kwestionariusza Obszarów Lęku własnego autorstwa.

Doktorantka postawiła także 7 pytań badawczych:

1. Jaki jest poziom lęku oraz uogólnionego martwienia się, poczucia własnej skuteczności oraz poczucia sensu w życiu osób chorych na SM w porównaniu do osób zdrowych?
2. Którego z obszarów lęku osoby chore na SM obawiają się najbardziej?
3. Jaki jest poziom jakości życia osób chorych na SM w porównaniu do osób zdrowych?
4. Czy istnieje zależność pomiędzy poczuciem własnej skuteczności a poczuciem sensu w życiu u osób chorych na SM?
5. Czy istnieje zależność pomiędzy poziomem uogólnionego martwienia się a poziomem lęku u osób chorych na SM?

6. Czy istnieje zależność pomiędzy poziomem lęku oraz uogólnionego martwienia się a poczuciem własnej skuteczności oraz poczucia sensu w życiu u osób chorych na SM?
7. Czy istnieje zależność pomiędzy poziomem lęku, poziomem uogólnionego martwienia się, poczuciem własnej skuteczności oraz poczuciem sensu w życiu a jakością życia osób chorych na SM oraz zdrowych?

Podrozdział „materiały i metody badawcze” napisany został bardzo czytelnie. Doktorantka przedstawiła kryteria włączenia i wyłączenia z badania. Każdy uczestnik wyraził pisemną zgodę na udział w badaniu. Doktorantka bardzo dokładnie opisała wszystkie zastosowane narzędzia badawcze, w tym Inwentarz Stanu i Cechy Lęku, Kwestionariusz Obszarów lęku, Kwestionariusz HADS (ang. Hospital Anxiety and Depression Scale), Kwestionariusz Oceny Martwienia się, Kwestionariusz poczucia sensu MLQ (ang. Meaning of Life Questionnaire), Skala Uogólnionej Skuteczności Własnej (ang. General Self Efficacy Scale); Kwestionariusz do oceny Jakości Życia w Stwardnieniu Rozsianym (ang. Functional Assessment of Multiple Sclerosis), World Health Organization Quality of Life- Test – Bref. Na uwagę zasługuje również rzetelne przedstawienie rozdziału dotyczącego zastosowanych metod analiz statystycznych.

Doktorantka przedstawiła bardzo detalicznie uzyskane wyniki. W zaprezentowanym w pracy Doktorskiej badaniu, które miało charakter obserwacyjny kliniczno – kontrolny, uczestniczyło 149 osób. Do grupy badawczej zrekrutowano 100 osób z rozpoznaniem stwardnienia rozsianego, a do grupy kontrolnej 50 osób zdrowych, finalnie 49 (jedna osoba zrezygnowała). Proces rekrutacji odbywał się wśród chorych zrzeszonych w Polskim Towarzystwie Stwardnienia Rozsianego oddziału dolnośląskiego oraz Stowarzyszeniu

Chorych na Stwardnienie Rozsiane w Głogowie. Autorka przedstawiła bardzo rzetelne i wnikliwe wyniki w formie opisowej i formie przejrzystych tabel i rycin.

Badanie wykazało, że poziom lęku u chorych na stwardnienie rozsiane był wyższy niż w grupie kontrolnej, natomiast poczucie własnej skuteczności, poczucie sensu w życiu oraz jakość życia były niższe. Wyższy poziom lęku wiązał się z wyższym poziomem uogólnionego martwienia się oraz niższym poczuciem własnej skuteczności i niższym poczuciem sensu w życiu. Najsilniejsze obawy wynikające z poczucia lęku u chorych na SM odnosiły się do niepełnosprawności, uzależnienia od innych osób, braku samodzielności, utraty pamięci, bezsilności i utraty wzroku. Najmniej obaw uczestnicy badania prezentowali w odniesieniu do następujących obszarów: ograniczenie życia społecznego, lęku przed wychodzeniem z domu, wykluczeniem, utratą pracy i utratą atrakcyjności.

Wyższe poczucie własnej skuteczności związane było z niższym nasileniem objawów lękowych i depresyjnych. Jakość życia chorych była wyższa u osób z niższym poziomem lęku i uogólnionego martwienia się i wyższa u osób z wyższym poczuciem własnej skuteczności i wyższym poczuciem sensu życia. Badanie wykazało także, że w korzystne wskaźniki sensu życia korelowały z większym poczuciem własnej skuteczności, a także z mniejszym nasileniem objawów lękowych i depresyjnych. Badanie nie potwierdziło wcześniejszych doniesień, wskazujących, że chorzy na stwardnienie rozsiane częściej prezentują powtarzający się, zorientowany na przyszłość wzór myślenia, który zawiera monologi wewnętrzne oraz stałe planowanie na wypadek realnego lub wyimaginowanego zdarzenia.

W Dyskusji wyniki badania przedstawione w doktoracie zostały wnikliwie omówione i porównane z wynikami badań na ten temat opublikowanymi przez innych autorów. Bez

żadnych wątpliwości można stwierdzić, że Doktorantka bardzo dobrze zna literaturę przedmiotu. Doktorantka zaproponowała również możliwości praktycznego zastosowania przedstawionych wyników badań i zaplanowanie strategii terapeutycznych u chorych na stwardnienie rozsiane wzmacniających problemy psychiczne, które uwypukliły się w przebiegu choroby.

Pragnę podkreślić, że wartość merytoryczną rozprawy doktorskiej mgr Jolanty Anny Walas oceniam bardzo wysoko, podobnie jak nowatorski temat. Zwracam uwagę na właściwy dobór metod badawczych, biegle posługiwanie się warsztatem badawczym oraz sposób przemyślany zinterpretowanie uzyskanych wyników oraz prawidłowe sformułowanie wniosków.

Podsumowując, Jolanta Walas przedstawiła do recenzji pracę doktorską pt: „Lęk, poczucie własnej skuteczności oraz jakość życia u osób chorych na stwardnienie rozsiane”, która spełnia warunki określone w art. 13 ust 1 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz.595, z późn. zm.) i w związku z tym składam wniosek o dopuszczenie mgr Jolanty Walas do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Wnioskuje również o wyróżnienie pracy.

Agnieszka Słowik

